

ВІДГУК

Офіційного опонента – доктора педагогічних наук, доцента

Форостян Ольги Іванівни на дисертацію

Замша Анни Володимирівни «Психологічні детермінанти інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія

Актуальність дисертаційного дослідження Замша А.В. обумовлена соціально-економічними та культурними процесами, що відбуваються у незалежній Україні і зумовлюють необхідність суттєвих змін у системі освіти і науки нашої країни. Напрями перебудови системи спеціальної освіти знайшли своє відображення у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір».

Вирішення цієї проблеми не можливе без переосмислення усталених освітніх та соціальних стереотипів щодо ролі інтелектуальної діяльності у формуванні в дітей з порушеннями слуху здатності до ефективної самостійної життєдіяльності. Особливого значення підсилення ролі інтелекту набуває в підлітковому віці таких дітей, оскільки він є сенситивним для становлення їх в якості особистості та самостійного суб'єкта власної діяльності, здатного до здійснення життєвих виборів, прийняття усвідомлених рішень щодо професійної самореалізації у подальшій самостійній життєдіяльності. Водночас, відсутність у спеціальній психології досліджень проблеми психологічної детермінації інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху спричинило нагальну потребу її вирішення на теоретичному й практичному рівнях, що й зумовило вибір теми дисертаційної роботи Замша Анни Володимирівни.

Рецензована дисертація має чітку структуру та побудована у відповідності до поставлених завдань і складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, (238 найменувань, в тому числі 69 іноземною (англійською) мовою) та додатків. Основний текст дисертації викладено на 165 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 235 сторінок.

Науково-термінологічний апарат дослідження, сконденсований у вступі (мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретико-методологічна основа, експериментальна база дослідження, наукова новизна одержаних результатів дослідження тощо), можна оцінити як чіткий, кваліфікований і лаконічно викладений.

Наукова інтерпретація матеріалів навчально-методичного характеру, інших матеріалів джерельної бази є достатньо виваженою, переконливою та ґрунтується на принципах об'єктивності, системності тощо.

Достовірність наукових результатів дослідження забезпечується не лише належною джерельною та методологічною базою, але й адекватним вибором методів дослідження, серед яких – теоретичні, емпіричні та математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів, які визначені дисертанткою, не викликають сумнівів, зокрема, вперше:

- визначено якісні й кількісні характеристики змістового, операційного та структурного показників інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху;
- встановлено психологічні детермінанти (емоційні, мотиваційні та рефлексивно-регулятивні) інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху, виявлено їх особистісний генезис;
- доведено взаємозумовленість психологічних детермінант і показників інтелектуального розвитку в підлітковому віці;
- визначено поняття «психологічна технологія формування психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків із порушеннями слуху»;

- обґрунтовано вплив сенсорного та соціокультурного чинників на динаміку та характер формування психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків із порушеннями слуху; поглиблено та уточнено:
- положення соціокультурного підходу до розуміння феномену глухоти;
- положення про становлення особистості з порушеннями слуху в онтогенезі;
- положення про психологічний супровід розвитку інтелекту й особистості з порушеннями слуху в підлітковому віці.

У вступі обґрунтовується її актуальність, визначається об'єкт, предмет, мета, завдання, методи, теоретико-методологічна основа дослідження, експериментальна база дослідження, наукова новизна, практичне значення, розкривається особистий внесок здобувача, наводяться дані про апробацію та впровадження здобутих результатів.

З великою відповідальністю Замша А.В. підійшла до виконання кожного розділу дослідження. У першому розділі дисертації «Теоретичний аналіз проблеми інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху в сучасній психології» - виокремлено теоретичні підходи щодо генези інтелекту; здійснено теоретичний аналіз проблеми інтелекту в сучасній психологічній науці; описано загальні закономірності інтелектуального розвитку в підлітковому віці; визначено специфіку інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху.

У процесі дослідження дисертантка встановила, що в психологічній науці існує широкий спектр підходів щодо трактування понять «інтелект» й «інтелектуальний розвиток», визначення природи інтелекту, його структури, загальних закономірностей його розвитку в онтогенезі. Виявила, що проблема детермінації інтелектуального розвитку здебільшого описується з урахуванням положень генетичного, соціального та суб'єктного підходів.

У другому розділі – «Дослідження психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху» Замша А.В.

представила опис констатувального експерименту; визначила показники інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху; констатувала психологічні детермінанти інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху.

Дисертантка логічно довела, що при визначенні психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху (мотиваційні, емоційні та рефлексивно-регулятивні) необхідно враховувати сенсорні та соціокультурні чинники їх психологічного розвитку.

У третьому розділі – «Психологічна технологія формування психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху» Замша А.В. окреслила методiku проведення формувального експерименту; обґрунтувала й довела ефективність застосування технології формування психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків із порушеннями слуху.

В цілому аналіз змісту дисертації Замша А.В. свідчить про високий рівень підготовки дисертантки, вона досконало володіє методиками дослідження і творчо здійснила підхід до розв'язання основних завдань дослідження.

Матеріали дисертації повною мірою висвітлені у 10 наукових працях: 8 одноосібних статей, які відображають основні результати, опубліковані у виданнях України, що внесені до переліку фахових видань із психологічних наук, з яких 3 статті у виданнях України, які включені у міжнародні наукометричні бази EBSCO та INDEX COPERNICUS; 2 публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Автореферат оформлений у відповідності з вимогами Міністерства освіти і науки України і у повному обсязі розкриває суть дисертаційної роботи, відповідає положенням, які виносяться на захист, досить повно відображає результати дослідження.

Вважаємо, що відзначені наукові здобутки Замша А.В. не будуть поставлені під сумнів окремими зауваженнями і побажаннями:

1. Уточнення, з нашої точки зору, потребує розуміння авторкою сутності психологічних детермінант інтелектуального розвитку підлітків, оскільки в підрозділі 1.2 вони розглядаються через категорію «суб'єктності», водночас, в другому розділі дисертації ця категорія застосовується досить вибірково.
2. У дисертаційній роботі застосовується поділ підлітків із порушеннями слуху, зокрема, за соціокультурним критерієм. Результати дослідження за цим критерієм дисертантка трактує як вплив соціокультурних чинників на інтелектуальний розвиток підлітків із порушеннями слуху. Проте, у роботі не розкрито зміст цих чинників.
3. Аналіз результатів констатувального експерименту, представлений у другому розділі дисертаційної роботи, комплексно описує специфіку інтелектуального розвитку підлітків із порушеннями слуху, нажаль, в авторефераті поданий вкрай стисло, зокрема, у ньому не висвітлено динамічний аспект розвитку інтелекту між 12 – 15 роками життя.
4. У тексті дисертаційної роботи мають місце деякі стилістичні, та граматичні помилки (сторінки 19, 44, 65, 68, 130 та ін.).
5. На нашу думку, авторці варто подумати над представленням розробленої психологічної технології у прикладному аспекті в окремому виданні, що сприяло б її поширенню і використанню у практичній роботі з підлітками з порушеннями слуху.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер для подальшої роботи дисертантки і не знижують теоретичної і практичної значущості виконаної роботи.

Вважаємо, що представлена на захист дисертаційна робота на тему: «Психологічні детермінанти інтелектуального розвитку підлітків з порушеннями слуху» є завершеною самостійною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати. Дисертація в повній мірі відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння

вченого знання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567) до кандидатських дисертацій, а її автор Замша Анна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри теорії та методики

фізичної культури та спортивних дисциплін

Південноукраїнського національного

педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

О.І. Форостян

